

МЕДИЧНА ОСВІТА

© Н.В. Лебединець, О.В. Омельчук

УДК 612.66:378.4

Н.В. Лебединець, О.В. Омельчук

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ВІКОВОЇ ФІЗІОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ РІЗНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ НПУ імені М.П. Драгоманова (м. Київ)

Вступ. В наш час, час перебудови освіти вищої школи, згідно особливостей кредитно-модульної системи викладання, зростають вимоги як до якості підготовки студентів, так і до кваліфікаційного рівня викладачів, методів та форм педагогічної діяльності. Модернізація вищої освіти вимагає кропіткої підготовки викладача, освоєння інноваційних педагогічних методів, застосування технічних засобів навчання. Водночас сучасна освіта вбачає у процесі навчання, засвоєнні знань складний психофізіологічний процес, впливаючи на який можна до певної міри ним керувати. Успішність навчального процесу залежить від умов, в яких він відбувається, здатності і бажанні суб'єктів навчання сприймати і засвоювати інформацію. Мотивація на навчання являє собою систему цілей особистості студента, її потреб, що спонукають до активного поповнення знань, оволодінню уміннями, свідомому відношенню до професійної діяльності. В зв'язку з чим педагогічна робота викладача вищої школи повинна спрямовуватись на створення найбільш сприятливих умов навчання, удосконалення його змісту та зростання мотивації студентів до навчального процесу [4,7,8].

Метою нашого дослідження було підвищення мотивації студентів різних педагогічних спеціальностей до вивчення вікових особливостей фізіологічного розвитку дошкільнят та школярів.

Об'єкт і методи дослідження. Об'єктом дослідження є навчальний процес студентів природничої, фізико-математичної, філологічної та спортивної спеціалізації при вивченні вікової фізіології у педагогічному вищому навчальному закладі.

Методи дослідження: педагогічний моніторинг.

Результати досліджень та їх обговорення. Підготовка майбутніх вчителів, незалежно від їхньої спеціалізації, вимагає не тільки якісну фахову освіту, але і глибоке розуміння фізіологічних особливостей розвитку організму школярів. Вікова фізіологія є складовою частиною циклу психолого-педагогічних дисциплін, що дає необхідні знання студентам різних спеціальностей стосовно вікових особливостей організму дитячого, підліткового та юнацького періоду, що в майбутньому дозволить педагогам приймати активну участь в роботі по охороні здоров'я та фізичного вдосконалення, профілактиці хвороб дітей та підлітків, що навчаються у школі. Знання з вікової фізіології дозволяють студентам педагогічних

закладів освіти зрозуміти особливості розвитку людини на тих етапах, коли діє найбільш значимий вплив одного з провідних чинників розвитку – навчання. Вікова фізіологія як дисципліна є важливим компонентом підготовки вчителя, що несе відповідальність і за формування особистості дитини, і за її фізичний розвиток та здоров'я.

Так як, ефективність навчання і виховання залежать від того, в якій мірі враховуються анатомо-фізіологічні особливості учнів, періоди їх розвитку, сприйнятливості до тих чи інших факторів, знання з вікової фізіології потрібні педагогам для визначення ефективних методів навчання, для розробки умов формування рухових навичок дітей та проведення оздоровчої роботи в школі.

Навчальними планами передбачено викладання вікової фізіології на першому або другому курсі, що забезпечить знання анатомо-фізіологічних особливостей дитячого організму, які повинні стати базовими для розуміння питань психології, фізіології, шкільної гігієни, валеології, основ безпеки життєдіяльності, екології, педагогіки. Студентам різних спеціальностей переважно введені інтегровані курси „Вікова фізіологія та валеологія” або „Вікова фізіологія та шкільна гігієна”, що викликано необхідністю залучати майбутніх педагогів не тільки до процесу навчання і виховання, але і до збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління. Адже кожен педагог повинен пам'ятати, що підвищення ефективності навчання та оптимізація учбової діяльності школярів можливі лише за умови відповідності віковим морфо-функціональним, психологічним, соціальним особливостям дітей, підлітків та молоді, максимальному пристосуванню організму до вимог навчального середовища. Водночас, дослідження медиків, фізіологів, психологів доводять погіршення фізичного та психічного здоров'я підростаючого покоління. Так, за останні п'ять років серед дитячого населення збільшилась кількість захворювань опорно-рухового апарату на 18%, нервової системи на 23%, показник інвалідизації майже на 14%. В Україні в середньому лише до 10% випускників може вважатися здоровими, 52,6% - мають серйозні морфо-функціональні відхилення, 36,0 - 40,0% страждають хронічними захворюваннями [1,5].

Все це наслідок того, що сучасне навчання дітей відрізняється великими психоемоційними

навантаженнями, частими стресовими ситуаціями. Крім того, від тривалої роботи з комп'ютером страждає фізичне здоров'я дітей, спостерігаються деякі особливості їх психічного та інтелектуального розвитку.

Особливу тривогу викликає паління, наркотики, психогенні речовини, обмежена рухова активність, оскільки власне ці фактори ризику посилюються у процесі дорослішання.

Безперечно, для різних вікових груп дітей названі ризики мають неоднакове значення. Беручи до уваги факт, що в період з 6 до 18 років відбуваються активні процеси морфо-функціональної перебудови фізіологічних систем та закладка здоров'я на подальше життя, стає зрозумілою значимість впливів навчального середовища на організм школяра [1,5].

За висновками МОЗ України: моніторинг здоров'я школярів дозволяє дати перспективну оцінку здоров'язберігаючої діяльності системи освіти і є якісною характеристикою роботи педагогів.

Саме тому головною задачею викладачів нашого закладу освіти є не тільки забезпечення студентів різних спеціальностей глибокими та міцними знаннями морфофізіологічних основ функціонування організму людини в різні вікові періоди, фізіологічних основ поведінки та навчання дитини, валеологічного підходу до власного здоров'я, принципів збереження і зміцнення здоров'я дошкільнят та школярів, але і застосування набутих теоретичних знань на практиці: правильно підбирати методи та форми навчальної роботи з врахуванням анатомічних, фізіологічних, психологічних особливостей учнів; забезпечувати виконання гігієнічних вимог щодо організації учбового процесу та навчального середовища, використовувати набуті знання при наданні першої допомоги дитині; формувати свідоме ставлення до власного здоров'я; пропагувати здоровий спосіб життя; реалізовувати здоров'язберігаючі підходи в педагогічній діяльності [6,7,8].

В учбовому процесі студентів-педагогів викладання вікової фізіології, шкільної гігієни, валеології відбувається тривалий час. В світлі реформування освіти вищої школи перед викладачами постає питання яким чином забезпечити більш високий рівень теоретичних знань і практичних умінь при викладанні основ цих наук? Як повинна здійснюватись професійна робота вчителя, щоб організація навчального процесу, умови учбового закладу не нашкодили організму учнів, не погіршували їх здоров'я? На нашу думку та думку науковців кожен вчитель повинен знати про стресову тактику педагогічного впливу при ірраціональній організації навчально-виховного процесу без врахування вікових та функціональних особливостей учнів, недотриманні гігієнічних умов шкільного середовища [4]. Педагогічна діяльність вимагає постійної співпраці з батьками щодо здорового способу життя в сім'ї, активної позиції з цих питань в суспільстві. Кожен викладач незалежно від фаху повинен усвідомлювати, що успішність

засвоєння інформації дитиною залежить від стану її здоров'я, тобто цілого комплексу характеристик, до складу яких входить фізичне та психічне здоров'я, сприятлива соціально-психологічна адаптація. Підвищена чутливість організму до інтелектуальних, фізичних, емоційних перевантажень в шкільному віці в поєднанні з стресовою тактикою педагогічного впливу (невідповідність методик і технологій навчання віковим та функціональним особливостям школярів, інтенсифікація навчальної діяльності, недотриманням гігієнічних вимог стосовно раціональності розкладу уроків та перерв, форм учбової діяльності) створюють ідеальні умови для розвитку нервово-психічних захворювань.

Організація навчального процесу в вищому навчальному закладі припускає використання різних форм співробітництва у взаємодії викладача й студентів. При цьому відносини розгортаються від максимальної допомоги викладача — до поступового наростання власної активності студентів і появи відносин партнерства між учасниками навчального процесу [2,3].

Процес навчання - це взаємодія педагога та підготовленого студента. Дуже часто ми зустрічаємося з ситуацією, коли студент не готовий до заняття. Однією з причин непередготовленості студента до аудиторної роботи є відсутність змістовної мотивації до вивчення предмета. В зв'язку з чим, педагогічна діяльність викладача повинна бути спрямована на створення умов подальшого удосконалення мотивації до навчання у студента. Ще з першої лекції студент чітко повинен зрозуміти яка мета та задачі вивчення даної дисципліни, яке його особисте місце в вирішенні тих проблем, що окреслені викладачем.

Для забезпечення формування професійної компетентності майбутніх учителів, для підвищення їх рівня мотивації до навчального процесу на лекціях, що носять інноваційний характер, студенти ознайомлюються з різними позиціями: розкривають протилежні точки зору науковців, розглядають різноманітні напрямки сучасних досліджень - це стимулює їх до творчого пошуку, аналізу, синтезу, узагальненню отриманої інформації.

На лабораторних заняттях ми визначаємо проблемно-пошукові завдання, створюємо проблемні ситуації, вносимо елементи наукового та творчого пошуку, застосовуємо інтерактивні методи, такі як: бесіди, дискусії, диспути, рольові ігри, тренінги – "мозковий штурм". В результаті такого підходу до навчальної діяльності студенти поступово готуються до складання модулю.

Певні особливості вивчення вікової фізіології є у студентів небіологічних спеціальностей: недостатній рівень знань курсу біології загальноосвітньої школи; низька зацікавленість проблемами фізіології та здоров'я; відсутність унаочнень за умови проведення занять за межами аудиторій кафедри. Для полегшення роботи студентів викладачами кафедри розроблені методичні матеріали, які дозволяють

студентам за умови кредитно-модульної системи навчання мати чіткий план і графік аудиторної та позааудиторної роботи. Крім типової та робочої програм створений комплекс навчально-методичних матеріалів, що складаються з теоретичного блоку; практичних завдань відповідно фахової спрямованості студентів; ситуаційних задач, що допоможуть майбутнім викладачам швидко і правильно зорієнтуватися в проблемній ситуації на практиці. Для підвищення рівня зацікавленості та необхідності вивчення вікової фізіології, шкільної гігієни, валеології виконання деяких завдань можливо при проходженні педагогічної студентської практики в дошкільних та шкільних дитячих установах. Для зростання мотивації студентів на вивчення дисципліни частина завдань мають особистісно-орієнтований характер. Крім того на кожне практичне заняття згідно програми пропонується перелік питань з актуалізації опорних знань та контрольних питань і завдань тестового формату, що допоможуть розібратися в глибині засвоєного матеріалу. На кожне практичне заняття викладачем виносяться низка проблемних питань, які вимагають від студента ретельної підготовки в бібліотеці та мережі internet. Для позааудиторної підготовки студентів пропонуються ресурси бібліотек центрального і гуманітарного корпусів навчального закладу, учбова та наукова література, наочні матеріали кафедрального фонду. В зростанні мотивації студента до навчальної діяльності особлива роль належить динамічним демонстраційним матеріалам, особливо перегляду презентацій, до створення яких і залучаються самі студенти. Саме робота над створенням презентацій та учбових відеоматеріалів є серйозним поштовхом до більш глибокого занурення у вивчення тієї теми, яка розглядається на занятті та більш щільної колективної співпраці між студентами в групі та студентом і викладачем. Не останнє місце в підвищенні мотивації до навчання відіграє гурткова робота, що має проблемну групу з питань вікової фізіології.

На думку викладачів даної дисципліни зростання мотивації студентів можливе при підборі завдань, тем рефератів, реферативних повідомлень, пов'язаних з врахуванням фахової спрямованості студентської аудиторії (специфіка фізичних навантажень у школярів на уроках фізичної культури; особливості функціонування органів чуття, нервової системи при роботі з комп'ютером на уроках інформатики; особливості сприйняття вербальної інформації при вивченні іноземних мов тощо).

На початку вивчення дисциплін інтегрованих курсів ми розробляємо навчальні завдання різного ступеня складності та спрямування, визначаємо мету, враховуючи, індивідуальні особливості пізнавальної діяльності студентів, їх схильності та інтелектуальні, творчі та технічні можливості. Пропонуємо студентам обрати тему, форму її виконання (індивідуальну або групову), ступінь складності та форму захисту. Серед опрацьованих тем найбільш

актуальними є: „Морфо-функціональні та метаболічні характеристики кардіо-респіраторної системи в різні вікові періоди” - використання методу проєктів, форма захисту - конференція; “Людина є те, що вона їсть” - техніка тренінгу – круглий стіл форма захисту – тематична бесіда з елементами дискусії; „Обмін речовин в різні вікові періоди та при різних видах фізичного навантаження” - техніка тренінгу – міні лекція, «мозковий штурм», форма захисту – дебати; “Навчальний процес і стан здоров'я” - форма захисту тематичний диспут з елементами наукової конференції.

На занятті студенти охоче захищають самостійно підготовлену інформацію, у вигляді презентацій, використовуючи мультимедійні засоби, деякі захищають творчі проєкти, наводячи дані із опрацьованих першоджерел, дискутують, обговорюють педагогічні ситуації. В доповідях розглядаються макро- і мікроструктури органів, механізм їх функціонування, вікові зміни, аналізуються причини, що призводять до відповідних фізіологічних змін. Така послідовність вивчення програмних питань націлює студентів на самостійну роботу з літературою, акцентує їх увагу на питаннях, які мають важливе прикладне значення для подальшого навчання, сприяє більш глибокому усвідомленню матеріалу. Студенти закріплюють знання з основ анатомії, біохімії, загальної та вікової фізіології. Особливостями такого навчання є уніфікація та плановість питань, які розглядаються, що сприяє формуванню певного комплексу знань та навичок, які необхідні при подальшому навчанні і в майбутній педагогічній діяльності.

Як результат опрацьованого матеріалу студентами складаються рекомендації для батьків, вчителів, та учнів що до профілактики захворювань, пов'язаних з навчально-виховним процесом.

Висновки.

1. Викладання вікової фізіології, валеології, шкільної гігієни є обов'язковим для студентів педагогічного вищого навчального закладу незалежно від фахового спрямування.

2. З метою підвищення якості знань необхідно забезпечити зростання мотивації на навчальну діяльність у студентів.

3. Підвищення мотивації на вивчення вікової фізіології, валеології та шкільної гігієни в умовах кредитно-модульної системи навчання можливе шляхом створення навчально-методичних комплексів, особистісно-орієнтованого підходу та залучення студентської аудиторії до створення тематичних презентацій, відеоматеріалів, участі студентів в роботі проблемних гуртків та груп.

4. Для формування професійної компетентності майбутніх учителів необхідно використовувати новітні педагогічні технології.

Список літератури

1. Гігієнічні проблеми збереження здоров'я дітей в сучасних умовах реформування освіти в Україні / [Сердюк А.М., Полька Н.С., Єременко Г.М. та ін.]. – К.: 2004. – С.402 - 406. (Гігієна населених місць: Збірник наукових праць – Вип. 43).
2. Інноваційний розвиток вищої освіти: тези доп. міжнар. наук.-метод. конф., 10 - 11 берез. 2010 р. / Ред.: А.А. Мазаракі; Н.В. Притульська; Т.А. Ротова; Т.І. Гусева; О.Д. Щетініна; Т.В. Божко; Київ. нац. торг.- екон. ун-т. – К., 2010. – 400 с.
3. Інноваційні педагогічні технології: комплексне використання міждисциплінарного семінару і кейс-методу [Текст] / Г. Б. Матейко, О. Є. Кондрин, О. П. Бойчук // Арх. клініч. медицини : Науково-практичний журнал. – 2010. – N 2. – С. 95-98.
4. Комплексное преподавание морфологических дисциплин на кафедре морфологии человека МБФ РГМУ. Проблемы и решения / [В.А. Федосеев, Т.В. Писцова, Е.Р. Павлович, П.В. Сутягин]. – М.: ООО "Издательский Дом "Академия Естествознания" РГМУ, – 2005. – №1. – С. 42-48. (Фундаментальные исследования медико-биологический факультет; кафедра морфологии).
5. Моїсеєнко Р.О. Стан здоров'я дитячого населення та організація медичної допомоги дітям в Україні / Р.О.Моїсеєнко. – К., 2003. – С. 5-11. – (Фізичний розвиток дітей різних регіонів України: Зб. наук. Праць – Вип. 2).
6. Моїсеєв С.О. Особистісно орієнтований підхід до фізичного виховання старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 "Теорія та методика виховання" / С. О. Моїсеєв. — Дрогобич, 2009. – 20с.
7. Рейтинговая оценка познавательной деятельности студента: / И.Г.Степльникова, А.В. Безденежных, А.Г. Кочетков // Морфология: Научно-теоретический медицинский журнал, 2009. [67-69] с. – (Днепропетровская государственная медицинская академия – № 1).
8. Свінцицька Н.Л. Використання нетрадиційних методів навчання студентів на кафедрі анатомії людини ВДНЗ України "Українська стоматологічна академія" / Н.Л., Свінцицька, О.К. Солдатов. – Полтава.: –2010. – С. 215-218 – (Вісник проблем біології і медицини. Науково-практичний журнал – Вип. 1.)

УДК 612.66:378.4

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ВІКОВОЇ ФІЗІОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ РІЗНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Лебединець Н.В., Омельчук О.В.

Резюме. В роботі розглянуті питання підвищення якості знань студентів різних педагогічних спеціальностей щодо вивчення вікових особливостей фізіологічного розвитку дошкільнят та школярів. Використання новітніх педагогічних технологій сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх учителів.

Ключові слова: мотивація, майбутній учитель, педагогічні умови, формування професійної компетентності.

УДК 612.66:378.4

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ВОЗРАСТНОЙ ФИЗИОЛОГИИ СТУДЕНТАМ РАЗНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УНИВЕРСИТЕТОВ

Лебединец Н.В., Омельчук Е.В.

Резюме. В работе рассматриваются вопросы повышения качества знаний студентов различных педагогических специальностей относительно изучения возрастных особенностей физиологического развития дошкольников и школьников. Использование новейших педагогических технологий способствует формированию профессиональной компетентности будущих учителей.

Ключевые слова: мотивация, будущий учитель, педагогические технологии, формирование профессиональной компетентности.

UDC 612.66:378.4

Pressing questions of teaching of age-old physiology to students of different specialties' of pedagogical universities

Lebedinec N.V., Omelchuk E.V.

Summary. This paper the considered questions of upgrading of knowledge of students of different pedagogical specialties' are in relation to the study of age-old features of physiology development of preschool children and schoolchildren. The use of the newest pedagogical technologies assists forming of professional competence of future.

Key words: motivation, future teachers, pedagogical conditions, formation of professional competence.

Стаття надійшла 29.07.2011 р.